

Tako smo v grobem pregledali opravila, ki jih mora organizirati slavist, kadar prevzame mentorstvo pri šolskem glasilu. Seveda si učitelji na vsaki šoli nekoliko drugače razporedijo delo in zasnujejo drugačen koncept šolskega glasila. V začetku je več dela na mentorjevih ramah, kasneje, ko je uredniški odbor že bolj izkušen, pa manj. Enostavno in mehanično pa to delo ni nikoli, ker si je treba prizadevati, da je vsaka nova številka drugačna in boljša od prejšnjih. Na srečo se to da doseči, ker dajejo poleg mentorjeve domiselnosti tudi novi dogodki na šoli in nove generacije učencev šolskemu listu vedno novo podobo.

Dodatek:

Naslednje spise ocenite glede na primernost za objavo v šolskem glasilu in nato primerjajte rešitve s svojo odločitvijo.

1. Vila
Vila je zelo velika.
Vile se nebo dotika.
K vili vodijo stopnice.
Vilo obdajajo gredice.
V vili je parketni pod.
Z vilo v mislih gremo na sprehod.
Janez

2. Moja mama

Moja mama je dobra. Imam jo zelo rada. Mama bi zame žrtvovala vse. Kadar sem bolna, prebedi vso noč ob moji postelji.

Mojca

3. Moj brat

Ko sem bil še manjši, je brat z menoj vedno zbiral šale. Tako mi je nekoč s smirkovim papirjem pobrusil zobe. Toda samo malo, ker več nisem pustil. Pravil mi je, da bom lahko grizel žeblje. Jaz pa nisem hotel poskusiti žeblje, ker sem se bal, da si ne bi zlomil zob.

Igor

Rešitev:

1. Pesem je posrečena upesnitev sklanjatve, žal pa je samo posnetek Grafenauerjeve pesmi Sklanjatev. Zaradi premajhne izvirnosti ni primerna za objavo.

2. Spis je šablonski, frazast. Ni primeren za objavo niti v številki, ki je posvečena dnevu žena.

3. Spis je izviren, zabaven, primeren za objavo.

Literatura:

Lojze Kovačič, O literarnem ustvarjanju otrok, Prosvetni delavec, 26. 10., 23. 11. 1973.

Dr. Stjepko Težak, Literarne, novinarske, recitatorske i srodne družine, Zagreb 1971.

Nedeljko Trnavec, Dečki listovi u osnovnoj školi, Titovo Užice 1973.

Franc Žagar
Pedagoška akademija v Ljubljani

Ocene in poročila

Razsežnosti Cankarjeve satire

Agonija veljakov v Cankarjevi satirični prozi. Izbral, uredil in spremno razpravo napisal Franc Zdravce. Založba Obzorja, Maribor 1976. 331 str. (Delo je izšlo v počastitev stoletnice Cankarjevega rojstva.)

Zdravčev izbor iz Cankarjeve satirične proze z naslovom Agonija veljakov si je zadal zelo zanimivo in za stoletnico Cankarjevega rojstva zelo učinkovito načelo: izoblikovati podobo ene najbistvenejših potez Cankarjevega ustvarjanja, s humornimi in predvsem grotesknimi prvini bogato satiro, s katero je Cankar svoji družbeni kritiki dal dimenzije zunaj časovnih meja.

Izbor ni iskal le satiričnih elementov, temveč je težil tudi po motivni enotnosti besedil, ki jo je našel v procesu razkrajanja, razpadanja obstoječega družbenega sistema in človeka v njem, kot ga je Cankar videl v svojem času in ga v esejističnih in predvsem v umetniških upodobitvah izoblikoval v slikovito podobo moralno načete veljave in moči.

Tako se v štirih poglavjih razvrsti podoba Cankarjeve satirične proze skozi motivni prerez njegovega ustvarjanja (satirični vidik v zvezi s političnim, socialnim, karakternim in umetniškim problemom), temu pa sledi obsežna spremna razprava, v kateri urejevalec izbora razčleni poglobljene probleme izbranih besedil in hkrati celot-

nega Cankarjevega opusa satirične proze. Spremna razprava z naslovom Cankarjeva satirična proza je sestavljena iz šestih poglavij, ki obravnavajo razvoj motivov in tematiko agonije veljakov, oblikovalna načela Cankarjeve satirične proze, subjektivne in objektivne osnove Cankarjeve satire, Cankarjev smeh in kot spremno gradivo še opombe k študiji.

Analiza tematskih in motivnih osnov za Cankarjevo satirično pisanje je dala problemu širše razsežnosti: odkriva razvoj Cankarjeve politične, socialne in idejno-estetske misli od gimnazijskih let, ko se je začel satirično ozirati k problemom svoje dobe, do zadnje faze ustvarjanja, ko satira še vedno ostaja eno od oblikovalnih sredstev Cankarjeve jedke kritične ostrine. V stopnjah Cankarjevega razvoja skozi satiro je Franc Zadravec pokazal njegov odnos do vprašanj človeka v družbi, Slovencev v zgodovini, stalnega družbenega nasprotja med gospodarjem in hlapcem ter občutljiv antagonizem v malomeščanski moralni. Z razvrstitvijo socialno kritične tematike je F. Zadravec sistematično pregledal Cankarjeve politične, socialne in moralne poglede, kakor jih je izoblikoval v svojem ustvarjanju tudi zunaj satirične proze.

Posebej se je Zadravec posvetil oblikovalnim principom Cankarjeve satirične proze, pri čemer je ugotovil, da je njegov satirični opus sestavljen predvsem iz krajših pripovednih (in esejističnih) besedil, pri čemer imajo prednost vinjeta, črtica, pravljica in novela, v esejistični prozi pa feljton in polemični esej. Značilna je tudi pripovedno-esejistična oblika proze, ki jo F. Zadravec imenuje simbioza epske in racionalne oblike. Med specifičnimi pripovednimi prvinami Cankarjeve satirične proze F. Zadravec poudari deheroizacijo in demitizacijo, poseben način izoblikovanja značajev pripovednih oseb (zdaj se kažejo kot modeli, kot tipi ali kot simboli), kar Cankar doseže s pomočjo karikature, groteske in alegorije. S temi prvimi izloča in predimenzionira posamezne negativne ali zgolj tipične lastnosti človeka ali posebne narodove »vrline« v svoji satirični prozi. Vse te oblikovalne postopke izvaja F. Zadravec iz Cankarjeve novoromantične estetike in umetnikove miselnosti, ki raste iz kretivnega odnosa med subjektivnim opazovalcem sredi neizpodbitnih objektivno določljivih družbenih tokov.

Posebej se Franc Zadravec v svoji znanstveni študiji poglobi v določanje ironičnih učinkov v Cankarjevi satirični prozi. Najpomembnejši znaki ali pripomočki Cankarjeve ironije rastejo iz liričnih prvin in iz njih izvirajočega izbranega visokega sloga, katerega razdre s prostaško besedo, iz simbolne karikature ter njene psihološke funkcije v pripovedi; še bolj kot ironija in groteska pa se zdi F. Zadravcu pomembna groteska kot poglavitna prvina najboljših besedil s tega področja (Kancelist Jareb, Aleš iz Razora, Polikarp). Manj najde v Cankarjevi satirični prozi karnevalske groteske (lahkote in radožive) in več dramatične ali bolj demonične, ki jo opazi v novelah šentflorjanskega cikla in v nesatirični Cankarjevi literaturi. F. Zadravec ugotovi naslednje posebne lastnosti Cankarjeve groteske: psihološke in naturalistične prvine (opis človeka, predmeta, izključujoče se razmerje sil v človeku), pomemben element groteske pa so še sanjska, biblijska in ljudska fantastika.

V poglavju o Cankarjevih subjektivnih osnovah za satirično pisanje se avtor študije z veliko mero pretehtanosti in s pomočjo gradiva, ki ga dajejo oznake Cankarjeve osebnosti, korespondenca in izjave sodobnikov, sprašuje po pobudah in ustvarjalnih lastnostih, ki so privedle do tega in takšnega ustvarjalnega dejanja, kot ga vsebuje Cankarjeva satira. Na dovolj zamotano vprašanje odgovarja odprto, pritrjujoč predvsem tistim mislim, ki govorijo o specifični kreativni sproščenosti in nezadržanosti Cankarjeve besede, ki ji je bilo eno od orožij tudi satirična ostrina, predvsem pa njena sproščenost, igrivost in raznovrstnost, ki jo Cankar daje možnostim oblikovanja in s katerim teži k dejavni literaturi.

Zadravčeva študija o Cankarjevi satirični prozi je izčrpna, grajena s konkretno analitično jasnostjo in problemsko urejenostjo. Vprašanja so osvetljena z mnogih gledišč, in čeprav je misel v sebi zaključena in argumentirana z izborom Cankarjeve satirične proze, neče biti dokončna, temveč hote ob obravnavanih problemih odpira še nove možnosti iskanja in odkrivanja; s temi lastnostmi se študija uvršča med pomembne literarnozgodovinske prispevke ne le k slovenskemu cankaroslovju, temveč tudi k raziskavam slovenske literature dvajsetega stoletja. Avtor je za svoje delo dobil nagrado Kidričevega sklada za leto 1977.

Helga Glušič
Filozofska fakulteta v Ljubljani